

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำแบบจำลองชิปมาใช้ในการประเมินประเมินอภิमान (meta evaluation) การใช้แบบจำลองชิปในการประเมินและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพงานประเมิน

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ วิทยานิพนธ์และผู้ทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาที่ใช้แบบจำลองชิปในการประเมิน โดยเป็นวิทยานิพนธ์ที่อยู่ในฐานข้อมูลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ จำนวนทั้งสิ้น 46 เล่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบประเมินงานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิป และแบบสัมภาษณ์ผู้ทำวิทยานิพนธ์ที่ใช้แบบจำลองชิปในงานประเมินซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์และผู้ทำวิทยานิพนธ์ที่ใช้แบบจำลองชิปในงานประเมินโดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทำได้โดยการสำรวจรายชื่อวิทยานิพนธ์และผู้ทำวิทยานิพนธ์ที่ใช้แบบจำลองชิปในงานประเมินในฐานข้อมูลดังกล่าว แล้วจึงทำการสำรวจที่อยู่ปัจจุบันของผู้ทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการอ่านวิทยานิพนธ์ที่ใช้แบบจำลองชิปในงานประเมินอย่างละเอียดแล้วจึงประเมินคุณภาพงานประเมินนั้นๆ ส่วนข้อมูลบางอย่างที่ไม่สามารถเก็บได้จากวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทำวิทยานิพนธ์เพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS/PC+ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปเพื่อศึกษาลักษณะของวิทยานิพนธ์ รูปแบบการนำแบบจำลองชิปมาใช้ เหตุผลของการนำมาใช้ การนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและคุณภาพงานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิป

วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์ในประเด็นรูปแบบการนำแบบจำลองชิปมาใช้ เหตุผลของการนำมาใช้ การนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ และคุณภาพงานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิป โดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ คำศัพท์สถิติการกระจาย วิเคราะห์ความแปรปรวนและวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของวิทยานิพนธ์ที่ใช้แบบจำลองซิปในงานประเมิน

จากวิทยานิพนธ์ที่นำมาประเมินอภิมาณจำนวน 46 เล่ม ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะที่ทำการประเมินโดยใช้แบบจำลองซิปมากที่สุดคือคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ในสาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา ปีที่ทำวิทยานิพนธ์โดยใช้แบบจำลองซิปมากที่สุดคือ พ.ศ. 2538 ลักษณะของงานประเมินส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินหลักสูตรโดยระดับคะแนนวิทยานิพนธ์อยู่ระดับผ่านมากที่สุด

2. รูปแบบและเหตุผลที่ใช้แบบจำลองซิปในการประเมินโครงการ/หลักสูตร

2.1 รูปแบบงานประเมินที่ใช้แบบจำลองซิปทั้ง 46 เล่มเป็นลักษณะการใช้แบบจำลองซิปใน 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้แบบจำลองซิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด โดยประเมินสภาวะแวดล้อมและประเมินปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลังแล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตแต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการในขั้นต่อมา คิดเป็นร้อยละ 73.90 2) การใช้แบบจำลองซิปประเมินขณะที่โครงการสิ้นสุดแล้วโดยประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตย้อนหลังแบบตัดสินใจค่าแต่ละส่วนของโครงการและไม่มีผลต่อการยกเลิกหรือยุติโครงการหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ 10.90 3) การใช้แบบจำลองซิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่จนกระทั่งโครงการสิ้นสุดโดยประเมินสภาวะแวดล้อมปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลังแล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิต แต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจในขั้นต่อมาแต่มีผลต่อโครงการในรุ่นต่อไป คิดเป็นร้อยละ 8.70 4) การใช้แบบจำลองซิปขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด ประเมินปัจจัยเบื้องต้นแล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตตามลำดับ โดยประเมินย้อนหลังแบบตัดสินใจค่าแต่ละส่วนของโครงการ ไม่มีผลต่อการตัดสินใจในขั้นต่อมาแต่มีผลต่อโครงการในรุ่นต่อไป คิดเป็นร้อยละ 4.30 5) การใช้แบบจำลองซิปประเมินขณะที่โครงการสิ้นสุดไปแล้วโดยประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตโดยประเมินย้อนหลังแบบตัดสินใจค่าแต่ละส่วนของโครงการ/หลักสูตรแต่มีผลต่อโครงการในรุ่นต่อไป คิดเป็นร้อยละ 2.20

2.2 เหตุผลในการใช้แบบจำลองซิปในงานประเมินมากที่สุดคือเป็นรูปแบบที่เน้นการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิต มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้ปรับปรุง

แก้ไข ส่วนการนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ ผู้ประเมินส่วนใหญ่ไม่ได้นำผลการประเมินเสนอผู้บริหารในการตัดสินใจทั้งระหว่างดำเนินโครงการและสิ้นสุดโครงการ

2.3 เว้นใจในการใช้แบบจำลองชิปตามความเข้าใจของผู้ประเมิน ผู้ประเมินส่วนใหญ่เข้าใจว่าแบบจำลองชิปจะใช้ระหว่างที่โครงการหลักสูตรกำลังดำเนินอยู่ รองลงมาคือใช้หลังจากโครงการสิ้นสุดไปแล้วและใช้ได้ในช่วงที่ดำเนินโครงการแต่ต้องนำผลไปเสนอผู้บริหารตัดสินใจเมื่อสิ้นสุดโครงการหลักสูตร

3. คุณภาพงานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิปในการประเมิน

3.1 คุณภาพงานประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโดยรวม เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยร้อยละและดัชนีประสิทธิผลการกระจายพบว่า งานประเมินอยู่ในระดับดีโดยมีคุณภาพงานประเมินในแต่ละเล่มใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาคุณภาพงานประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานรายด้านพบว่า คุณภาพงานประเมินด้านอรรถประโยชน์และด้านความเหมาะสมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีและคุณภาพงานประเมินในแต่ละเล่มใกล้เคียงกัน มาตรฐานด้านความเป็นไปได้คุณภาพงานประเมินอยู่ในระดับผ่านโดยมีคุณภาพงานประเมินในแต่ละเล่มใกล้เคียงกัน ส่วนมาตรฐานด้านคุณภาพงานประเมินเฉพาะซึ่งเป็นมาตรฐานที่เน้นความถูกต้องในการนำแบบจำลองชิปไปใช้มีคุณภาพงานประเมินอยู่ระดับต่ำโดยคุณภาพงานประเมินแต่ละเล่มแตกต่างกัน

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า งานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิปต่างกันมีคุณภาพงานประเมินแตกต่างกัน

3.3 การวิเคราะห์ถดถอยพบว่าคุณภาพงานประเมินสามารถทำนายคุณภาพงานประเมินได้อย่างมีนัยสำคัญซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 24.90 แสดงว่าปัจจัยรูปแบบการประเมินเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพงานประเมินได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. มโนทัศน์ในการประเมินโครงการตามรูปแบบจำลองชิปเต็มรูปแบบนั้น จะต้องประเมินตั้งแต่ยังไม่มีโครงการ โดยทำการประเมินสภาวะแวดล้อมเพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการ ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อเลือกแบบการจัดแผนงานที่เหมาะสม ประเมินกระบวนการเพื่อนำแผนงานที่วางไว้ไปปฏิบัติ ปรับปรุง จนกระทั่งประเมินผลผลิตเพื่อตัดสินใจโครงการควรดำเนินการต่อไปหรือควรล้มเลิกโครงการ (Stufflebeam & Shinkfield, 1985; Stufflebeam, 1989) จากผลการประเมินอภิปรายการใช้แบบจำลองชิปในการประเมินโครงการการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์ทั้งหมดจำนวน 46 เล่มซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 5 รูปแบบนั้น ได้ทำการประเมินโดยใช้แบบจำลองชิปที่คลาดเคลื่อน

ไม่ได้เชื่อมโยงผลการประเมินและการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ประเมินได้มีความเชื่อและความคุ้นเคยกับการประเมินที่ผลการประเมินเท่านั้น จะเห็นได้จากผู้ประเมินมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า การประเมินโครงการโดยใช้แบบจำลองชิปนั้นสามารถใช้ได้ในขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่และสามารถใช้หลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว เพียงแต่ประเมินให้ครบทั้ง 4 ด้านคือ ประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิต ก็จะทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนโดยไม่สนใจที่มาผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ นอกจากนี้ผู้ให้ประเมินโครงการเน้นการประเมินผลมากกว่า ผนวกกับงานประเมินเหล่านี้เป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งอาจเป็นแบบฝึกหัดมิใช่ประเมินโดยมืออาชีพ ผู้ประเมินไม่สามารถเริ่มประเมินตั้งแต่เริ่มมีโครงการได้ เนื่องจากโครงการที่ใช้ทำการประเมินนั้นได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว จากเหตุผลดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุทำให้ผู้ประเมินทำการประเมินโดยไม่มีผลต่อการตัดสินใจซึ่งเป็นหัวใจของรูปแบบประเมินแบบชิป โดยรูปแบบที่นำมาใช้มากที่สุดคือ รูปแบบที่ 3 การใช้แบบจำลองชิปขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด โดยประเมินสถานะแวดล้อมและปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลังแล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตแต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการในขั้นต่อมา เหตุที่มีการนำรูปแบบนี้มาใช้เนื่องจากผู้ประเมินส่วนมากเข้าใจเงื่อนไขในการใช้แบบจำลองชิปว่าสามารถใช้ในขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ ส่วนรูปแบบที่นำมาใช้น้อยที่สุดคือรูปแบบที่ 4 การใช้แบบจำลองชิปประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้วโดยประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตย้อนหลังแบบตัดสินใจคุณค่าแต่ละส่วนของโครงการ และไม่มีผลต่อการล้มเลิกหรือยุติโครงการ/หลักสูตรแต่มีผลต่อโครงการในรุ่นต่อไป เหตุที่มีการใช้รูปแบบนี้น้อยที่สุดเนื่องจากผู้ประเมินบางคนเข้าใจเงื่อนไขในการใช้แบบจำลองชิปว่าสามารถใช้เมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว

จากรูปแบบการนำแบบจำลองชิปมาใช้ทั้ง 5 รูปแบบนั้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบที่มีลักษณะใกล้เคียงแนวคิดของการใช้แบบจำลองชิปเต็มรูปแบบมากที่สุดเท่าไรจะทำงานประเมินมีคุณภาพมากเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากในรูปแบบการประเมินที่นำมาใช้นั้นรูปแบบที่มีคุณภาพงานประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโดยรวมมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 1 การใช้แบบจำลองชิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่จนกระทั่งโครงการสิ้นสุดโดยประเมินสถานะแวดล้อมและปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลังแล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตแต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจในขั้นต่อมาแต่มีผลต่อโครงการในรุ่นต่อไป เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการใช้แบบจำลองชิปที่ถูกต้องมากที่สุด

สำหรับบทบาทในการประเมินเพื่อการวางแผนในประเทศไทยมีบทบาทน้อยมาก ทั้งๆที่การประเมินเพื่อการวางแผนมีความสำคัญมาก ดังที่ อุทัย บุญประเสริฐ (2537) กล่าวว่า ในการวางแผนการดำเนินการเพื่อให้การจัดการสำเร็จตามเป้าหมายจำเป็น

อย่างยิงจะต้องมีการประเมินเพื่อการวางแผน เพื่อให้สามารถสร้างแนวทางปฏิบัติการ ดำเนินการไปในทิศทางที่ถูกต้อง แต่ในการประเมินสถานะแวดล้อมของวิทยานิพนธ์ที่ใช้ แบบจำลองชิปนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการประเมินในลักษณะย้อนหลังซึ่งในการประเมินลักษณะ นี้จะไม่มิตบาทในการวางแผนการดำเนินการดังกล่าวเลย

3. นโยบายในการประเมินระดับคะแนนวิทยานิพนธ์ของสถาบันการศึกษานั้นมี 2 ระบบดังนี้ 1) ระบบการประเมินที่แบ่งระดับคะแนนวิทยานิพนธ์ออกเป็น 4 ระดับคือ ดีมาก ดี ผ่าน และไม่ผ่าน ประกอบด้วยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ 2) ระบบการประเมินที่แบ่งระดับคะแนนวิทยานิพนธ์ออกเป็น 2 ระดับคือ ผ่านและไม่ผ่าน เท่านั้น ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยรามคำแหงและสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ดังนั้นจะเห็น ได้ว่าระดับคะแนนวิทยานิพนธ์ทั้ง 46 แห่งดังกล่าวผ่าน 60 % ทุกเล่ม ซึ่งโดยเฉลี่ยระดับ คะแนนวิทยานิพนธ์ทุกเล่มอยู่ในระดับดีสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานด้านคุณภาพ งานประเมินโดยรวมซึ่งวิทยานิพนธ์ทุกเล่มอยู่ในระดับดีเช่นกัน ส่วนเกณฑ์ด้านมาตรฐาน ด้านคุณภาพงานประเมินเฉพาะมีคุณภาพงานประเมินอยู่ระดับต่ำนั้น เนื่องจากวิทยานิพนธ์ทั้ง 46 เล่มนั้นได้นำแบบจำลองชิปมาใช้คลาดเคลื่อน ซึ่งเกณฑ์การประเมินใน ด้านนี้เน้นที่ความถูกต้องในการใช้แบบจำลองชิปคือจะต้องเป็นประเมินเต็มรูปแบบโดย เริ่มตั้งแต่ยังไม่มีการประเมินสถานะแวดล้อมเพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการ ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อเลือกแบบการจัดแผนงานที่เหมาะสม ประเมิน กระบวนการเพื่อนำแผนงานที่วางไว้ไปปฏิบัติ ปรับปรุง จนกระทั่งประเมินผลผลิตเพื่อ ตัดสินว่าโครงการควรดำเนินการต่อไปหรือควรล้มเลิกโครงการ โดยมีการเชื่อมโยงผลการ ประเมินเพื่อการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ในรายวิชาการประเมิน อาจารย์ผู้สอนควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ประเมิน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของแบบจำลองชิปและการใช้แบบจำลองชิป เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้ประเมินมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากแนวคิดที่ถูกต้อง นอกจากนี้ควรให้มีการศึกษากรณีตัวอย่างการประเมินโดยใช้แบบจำลองชิปเต็มรูปแบบ และควรให้นักศึกษาได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย

2. ควรสร้างความเข้าใจกับผู้ประเมินโครงการโดยใช้แบบจำลองชิปว่า เว้นไขในการใช้แบบจำลองชิปนั้นจะต้องทำการประเมินตั้งแต่ยังไม่มีการประเมิน โดยทำการประเมิน สถานะแวดล้อมเพื่อวางแผนกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการ ประเมินปัจจัยเบื้องต้น

เพื่อเลือกแบบการจัดแผนงานที่เหมาะสม ประเมินกระบวนการเพื่อนำแบบแผนที่วางไปปฏิบัติ ปรับปรุง และประเมินผลผลิตเพื่อตัดสินใจโครงการว่าควรดำเนินการต่อไปหรือล้มเลิกโครงการ ในการประเมินตามเงื่อนไขของแบบจำลองชิปนั้นจะเป็นการเพิ่มคุณภาพการประเมินให้ดีขึ้นอีกด้วย

3. จากการอ่านรายงานการประเมิน (วิทยานิพนธ์) งานประเมินส่วนมากจะทำการประเมินในเชิงปริมาณเท่านั้น ควรจะทำการประเมินในเชิงคุณภาพหรือทำการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพรวมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลลึกซึ้ง

4. ในการประเมินอภิमानครั้งต่อไปควรทำการประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้าและรวมสรุปควบคู่กันไปในงานประเมินเดียวจะทำให้ทราบรายละเอียดของงานประเมินได้เป็นอย่างดี โดยประเมินอภิमानตั้งแต่เริ่มมีการประเมินโครงการจนกระทั่งการประเมินโครงการสิ้นสุดเพื่อกำกับติดตามการประเมินและทำให้งานประเมินมีคุณภาพน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

5. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากปัจจัยด้านรูปแบบการประเมิน เนื่องจากประสิทธิภาพในการพยากรณ์คุณภาพงานประเมินในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ตัวแปรทำนายสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพงานประเมินได้ค่อนข้างต่ำ ($R^2 = 0.344$) ดังนั้นอาจมีตัวแปรอื่นที่ยังไม่ได้ศึกษา

6. ในการตัดสินใจระดับคะแนนวิทยานิพนธ์ ถ้าเป็นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการประเมิน ควรมีเกณฑ์เฉพาะทางด้านการประเมินมากกว่าที่จะใช้เกณฑ์ทางด้านการวิจัยมาประเมิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย